

ÖMER DURSUN POYRAZ VE ESERLERİ

Süleyman GÜR*

Hayatı

Ömer Dursun Efendi, 1300/1880 senesinde Trabzon Çaykara'ya bağlı Hopşera (Akdoğan) köyünde doğdu. Yörede Poyrazoğlu Ömer Dursun Efendi, Hacı Dursun Efendi namı ile de bilinirdi. Babası Mahmut Efendi, annesi Fatma Hanımdır. Dini ilimlerin yoğun bir şekilde tedris edildiği bir köyde ve ortamda büyümüştür. İlk eğitiminden sonra yüksek tahsil için Süleymaniye Külliyesi'ne gitmiştir. Fakat evin tek erkek çocuğu olması nedeniyle buradaki eğitimini yarıda kesip Çaykara'ya dönmüş ve Yukarı Hopşera köyünde müderris olan Velizâde Tayyip Zühdü Efendi'den dini ilimlerde icazet almıştır. 1909 senesinde Trabzon'da girdiği imtihanda, Devlet-i Ali Osmani Maarif-i Umumiye Nezaret-i Celilesi Taşra Mekatib-i İbtidaiyesi Muallim-i Sani Ehliyetnamesini ala (pekiyi) derece ile elde etmiştir. Rus işgali sebebiyle 1916 yılında yaşlı annesi ve iki çocuğu ile beraber Bayburt-Sivas-Amasya güzergâhını takip ederek Havza'ya hicret etmiştir. Burada iki yıl kadar öğretmenlik yaptıktan sonra hoşuna gitmeyen bazı uygulamalar nedeniyle bu görevi bırakmıştır. Ülkenin farklı yerlerinde özel olarak imamlık ve vaizlik yapmıştır. Ders arkadaşı Hacı Salih Bilgin başta olmak üzere bazı kimselere hüsn-i hat dersleri vermiştir. Güzel yazı yazmadaki maharetinden dolayı Çaykara'nın önde gelen alimlerinden ve aynı zamanda damadı olan Hacı Hasan Efendi'nin (Hasan Rami Yavuz) talebelerinin birçoğunun icazetnamelerini o yazmıştır. Genel olarak İslâmî ilimlere vukufiyeti olmakla birlikte dört mezhep fihına hakim iyi bir fıkıhçı olduğu ifade edilmektedir. Hatta ferâiz ilmini en iyi bilenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Nitekim damadı müderris Hacı Hasan Efendi'ye (Hasan Rami Yavuz) ve Çaykara'nın ilk belediye başkanı Hasan Erol'a Feraiz ilmini okutup icazet vermiş olması da bu yaklaşımı desteklemektedir.¹

Hacı Hasan Efendi'nin mücâz talebelerinden Hamza Okur, Ömer Dursun Efendi'yi "canlı gizli bir tarih" olarak nitelemektedir. Nitekim o, Sultan II. Abdülhamit Han'ın tahttan indirildiği 31 Mart vak'asını bizzat görmüş,² hocalarının ve ders arkadaşlarının bir gece ansızın derdest edilip Sultanahmet, Fatih ve Vefa'da darağacında asılmalarına ve çeşitli baskılara yakından şahitlik etmiştir. Yaşanan bu ve benzeri üzücü olaylar onu dünyevî olan her şeyden uzaklaştırmış ve züht hayatı yaşamaya sevk etmiştir. Ömer Dursun Efendi, yöredeki pek çok müderris gibi Holaysa (Yeşilalan) köyü müderrislerinden mürşid-i kâmil Ferşad Efendi'ye intisap etmiştir. Hocasını birçok icazet cemiyetine sırtında taşıyarak götürdüğü nakledilmektedir. Hatta Ferşad Efendi'nin isminin herhangi bir mecliste anılması durumunda ona olan saygısından ötürü ayağa kalktığı söylenmektedir.

Bir asra yakın bir ömür süren Ömer Dursun Poyraz Efendi, 28 Kasım 1976 tarihinde vefat etti. Cenaze namazını damadı Hacı Hasan Efendi kıldırdı. Kendi köyünde Kovacık Camii ile evi arasında

* Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir Ana Bilim Dalı, suleymangur@trabzon.edu.tr

¹ Fatih Poyraz, Son Devir Of- Çaykara Ulemasından Stradışi Bir Portre: Ömer Dursun Poyraz (1880-1976). <https://www.caykaragazetesi.com/tanimmis-kisiler/omer-dursun-poyraz-1880-1976-411/>. Erişim: 06 Ekim 2023.

² Dursun Efendi'nin, torunu Yunus Vehbi Yavuz'a Sultan Abdulhamid'i görmek için bir Cuma günü Yıldız Camii'ne gittiklerini, Cuma namazı çıkışında Sultanı gördüklerini ve "Sultanı Görme Duası" okuduklarını anlatması da onun aktüel olayları yakından takip ettiğine işaret etmektedir. Yunus Vehbi Yavuz, *Son Devir İslam Âlimlerinden Çaykaralı Hacı Hasan Efendi, Hayatı İlmî-Dini Şahsiyeti, Eserleri, Birinci Kitap, Hacı Hasan Efendi Külliyyatı-4*, Çaykaralı Hacı Hasan Efendi İlme Hizmet Vakfı (İstanbul: Bayrak Matbaacılık, 2007): 157.

bulunan kabristana defnedildi. Yakınlarının aktardığına göre Dursun Efendi, okumayı ve not tutmayı çok severdi. Ömrünün sonuna kadar da bu alışkanlığı devam ettirdi. Okuduğu eserlerden hareketle tuttuğu notlar halen torunu Mahmut Poyraz'ın arşivinde bulunmaktadır. Çok iyi bir okuyucu olmasına ve kalemi de çok güçlü olmasına rağmen maalesef eser telif etmeye yoğunlaşmamıştır. Hatıratı, kelam ilmi ile ilgili notları, 21 sayfadan müteşekkil Hac Rehberi ve Kaside-i Müyessire isimli eseri onun haberdar olunan çalışmaları olup tamamı müsvedde halindedir.³ Bu çalışmalarından *Kaside-i Müyessire*'nin bir nüshasına ulaşılmış olup burada onun hakkında bilgi verilecek ve *Hatırat*'ından da bazı nakillerde bulunulacaktır.

Eserleri

1. *Kaside-i Müyessire*

Müellifin bu eserine Çaykara Yeşilanan (Holaysa) mahallesinden Hacı Ferşad Efendinin halifesi Karahasanoğlu merhum Mehmet Nuri Efendi'den intikal eden şahıs kütüphanesinde denk geldik. Risalenin müellif hattı mı müstensih hattı mı olduğu tam olarak ayırt edilememiştir. Müellif hattı olma ihtimali yüksektir. Zira dış kapağın üzerinde Rûmî 28 Ağustos 1346 tarihi içeride bir yerde de 21 Ağustos 1346 tarihi kayıtlıdır. Eser de bu tarihlerde kaleme alınmıştır. Müellif hattı değilse de telifine çok yakın bir zamanda istinsah edilmiş olmalıdır. Risalenin baş tarafında “Mersiyesi” başlığıyla Dursun Efendi'nin şeyhi Hacı Ferşad Efendi için yazdığı 6 beyitlik mersiye yer almaktadır. Yazılış tarihi 22 Şaban 1349'dur. Mersiye Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.⁴ Ancak bu risaledeki ana metinde bu ifadeler geçmemektedir. Muhtemelen bunlar ayrı bir metin olarak yazılmıştır. Dursun Efendi bu mersiyede şeyhine olan sevgisini ve bağlılığını şu mısralarla dile getirmektedir:

Her iklimde söylenmiştir âşinâları hep dilşâd.
Kamu yerde okunmuştur bu ebyât-ı ledünniyât.
Bu secimi anâ düzdi Hakk, nâmı Ferşâd, özü irşâd.
Benim şeyhim Hacı Ferşad, gözüm nuru Allah Allah.

Dursun Efendi, esere giriş mahiyetinde “Salihlerin anıldığı yere rahmet iner” sözünü başlık olarak zikrettikten sonra yaklaşık iki sayfada yörede meşhur olan bazı isimleri ve olayları konu edinir. Devamında bu kasideyi kaleme alış sürecini anlatır ve adını Kaside-i Müyessire koyduğunu ifade eder. Kendisini de Ömer Dursun Ôfi diye takdim eder. Mukaddimede her ne kadar eserin adı Kaside-i Müyessire şeklinde zikredilse de serlevhada eser adı Medhiyye-i Müyessire li Ferşadzâde diye kayıtlıdır. Risalede Arapça 29 beyit yer almaktadır. Her beyit bir sütunda verilmekte ve hemen altında ayrı bir sütunda ise o beytin ses uyumunu koruyarak yakın anlamını ifade edecek şekilde Osmanlıcası yer almaktadır. Dolayısıyla eserde 29 da Osmanlıca beyit yer almaktadır. Devamında da bu beyitler sırasıyla Osmanlıca olarak şerh edilmektedir. Risale baştan sona kadar bu düzende seyretmektedir. Şeyhini methettiği ve ona olan rağbeti anlattığı Arapça-Osmanlıca şu beyitler ve onların açıklamaları örnek olarak zikredilebilir:

Ve ente'l muveffiku bi'l-mürşidi'l-kâmilî
El-İbrahime'l-Hakkıyye el-Ôfiyye kutbuke

Kutbul evliyadır mürşid-i kâmil İbrahim
Fâzıl Hakkı Ôfidir zilcenaheyni Ferşadın

“Künyesiyle anılan Oflu Hacı İbrahim Hakkı'nın mürşid-i kâmil olduğu yakın senelerden beri söylenmekten kat' nazar meclislerinde bulunup hazretinden ektab-ı evliyadan olduğunu idrak etmeyecek hiçbir ferde tesadüf edilmediğinden ibarettir.”

³ Hayatı ile ilgili bilgiler “Son Devir Of- Çaykara Ulemasından Sıradışı Bir Portre: Ömer Dursun Poyraz” başlıklı yazıdan ihtisar edilmiştir. Detaylı bilgi için bak. Fatih Poyraz, Son Devir Of- Çaykara Ulemasından Sıradışı Bir Portre: Ömer Dursun Poyraz (1880-1976).

⁴ Mersiye'nin sekiz beyitten ibaret bir metni için bk. “Son Devir Of- Çaykara Ulemasından Sıradışı Bir Portre: Ömer Dursun Poyraz.”

Ehlü zemânike kânû meftûnîne leke
Ente'l-veliyullezî turcâ himâyetüke

Ehl-i kemâldir meftun sana ey sahib-i kemâl
Çünkü şamildir herkese feyz ve inayetin

Eserin sonunda müellif “İ’tizâr” başlığı altında şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Bu manzumenin telifi hatta Türkçe’nin bile anlaşılması muhtel bir devre tesadüf etmesi, tarihindendir. Amma şayet az bir rağbetle ele alınacak olursa kendimde peyda olacak heves üzerine beyitlerin yekdiğerine münasebetleri ve elfazı ve kelimatının nükte ve manasını kavaid-i Arabiyye üzerine icap ederse şerh edilmesini de burada vaat ediyorum. Tefvik Allah’tandır. Sene 21-9-1930/28 Rebiulahir 1349/21 Ağustos 1346.”

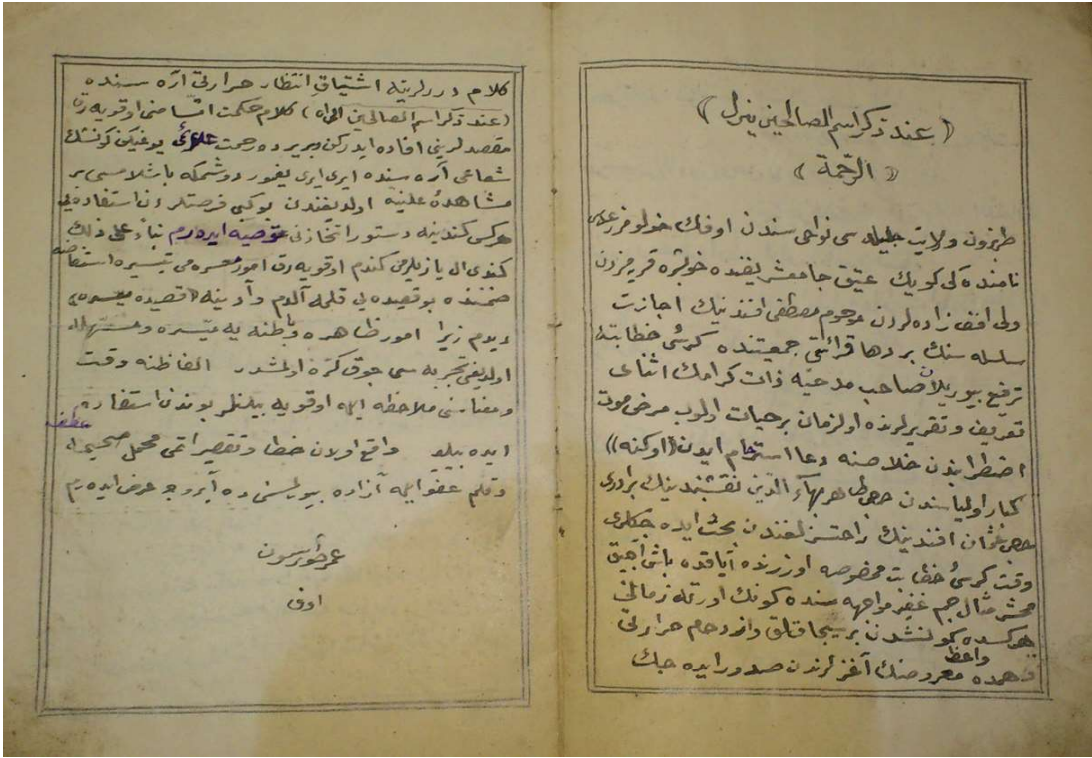
Bu ifadelerden Dursun Efendi’nin söz konusu kasideyi Arap dilinin bütün inceliklerini dikkate alarak Arapça olarak da şerh etmeyi düşündüğü anlaşılmaktadır. Ancak buna muvaffak olup olmadığını bilemiyoruz.

Risalenin sonunda Ömer Dursun Poyraz’ın kaleme aldığı üç sayfalık düz bir metin yer almaktadır. Tarihi bazı bilgileri içerdiğinden ve müellifin kalem gücünü göstermesi bakımından bu metne de özet olarak değinmek istiyoruz. Metinden anlaşıldığına göre Ganiömerzâde Mahmut Efendi’nin⁵ vefatı üzerine Trabzon’da bir cemiyet tertip edilmiştir. O sıra Sivas’tan memlekete dönen Ömer Dursun Efendi de bu cemiyete denk gelmiş ve burada yaşananları kaleme almıştır. Bu konuya eserinde yer vermesinin nedeni, şeyhi Hacı Ferşad Efendi’nin vefatının üzerinden bir yılı aşkın bir zaman geçmesine rağmen hâlâ hocaların dualarında anılmasına dikkatleri çekmek içindir. Konu ile ilgili şunları kaydetmektedir:

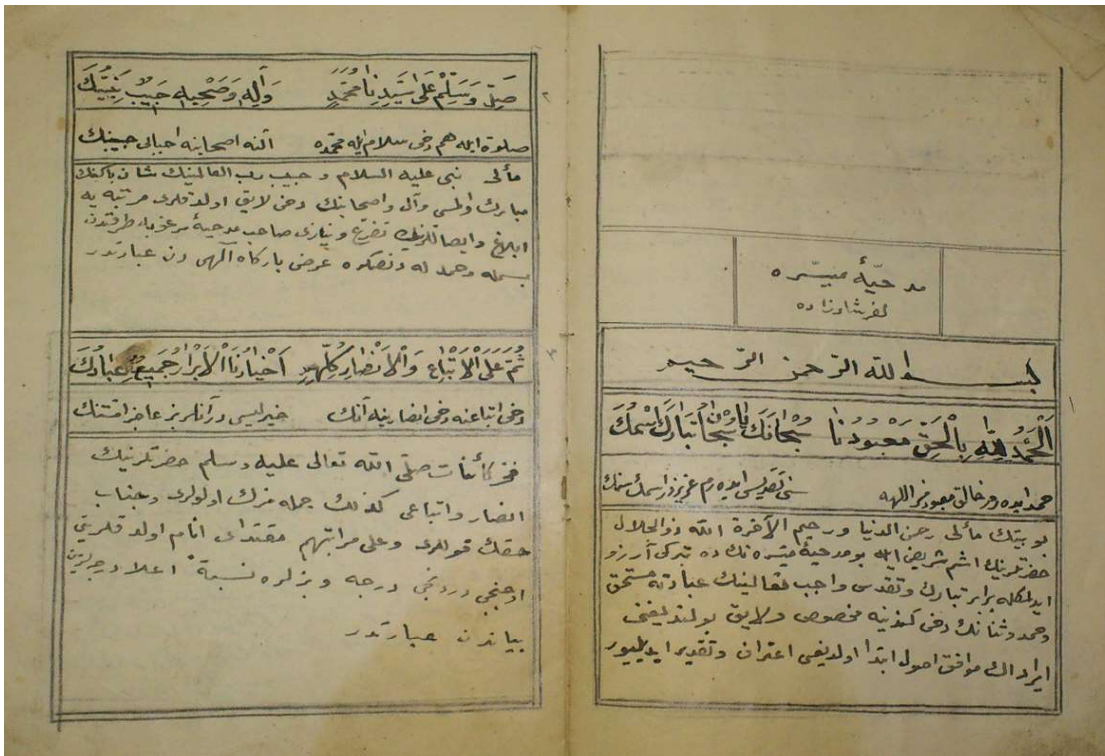
“Ganiömerzâde Hoca Mahmut Efendi’nin cemiyet-i irtihali olan 5 Cemadiyelahir 1349 Salı ve Çarşamba günü (29 Ekim 1930) bir yevm-i hazindir. Perşembe günü bir keder havzası arasında çalkalanarak Trabzon belde-i cesimesine çıkınca kahvehanede bulunan bildiklerden birisi “bu gece leyâli-i mübarekeden hangisidir?” sualini sordu. Evet bu gece Cuma gecesi amma Cemadiyelâhir ayı olduğundan meşhur leyâli-i mübarekeden yani regâib, mi’râc, berât, kadir gibi gecelerden hiçbirisi bu ayda yoktur cevabımıza karşı “hayır bu gece şu Trabzon şehrimizde başka bir tezahurât var? hatta İskenderpaşa Camii şerifinde tertip edilen tefrîşât ve tezyînât ve elektrik-i elvân-ı envâ-ı tenvîrât kâbil-i tavsif değildir. Acaba nedir ya.” Hemen yatsı namazını eda için biraz da erken yani vaktinden evvel cami-i şerif-i mezkûra koştuk. Cennet misali camii şeriften içeriye ilerledik. Sufuf-i ihvanın ilk baş safını şehrin vücuh-u ulemasının cemaate nâzır ve müteveccih vücuh-u münevvereleri teşkil ediyordu. Son cemaat kapısından ileri gittik ve sıkça oturduk. “Rica ederiz” nidâsı geliyordu. Çünkü kahvehanelerin kapısına kadar meydanlar ahz-i mevki’ eden halk ile dolmuştu. Namazı müteakip evvel Ortahisar imam-ı muhteremi Hafız Ömer ve sâniyen Ayâfilboyunda (Arafilboyu) müezzin Hafız Hüseyin ve sâlisen cami-i mezkûr imamı Hafız Ali Efendi’lerin hiç işitilmeyen bir aşk bir sadâ-i muhrikle mevlûd-i nebevî ile beraber okudukları nu’ut ve kasâid bütün samî’îni mest ve hayran ve ta’kiben dua-i belîğ-i mahsusini îrâd eden fâzıl hoca Tefvik Efendi’nin zebân-ı şükri-î fezasından bütün halk garîk-i lüce-i şevk ve sürür ile sekeran ettiği temâşâ edildi. Bunlar hep fuhûl-i ulemadan cennetmekân Ferşadzâde el-Hâc İbrahim Hakkı Efendi’nin ruh-i pür-fütuhları için ihdâ ve şâdân buyurulduğu? bu husustaki hamiyet ve gayret ibraz etmeleri de şayanımız ve şükran olmakla beraber kayıt ve tizkâra sezadar? olduğunu hatırlatmak istedim ve’s-selâm.⁶

⁵ Hayatı hakkında detaylı bilgi için bk. Süleyman Gür, *Osmanlı Dönemi Of Ulemasından Zenolu Müderris Gürcizâde Ahmed Efendi ve Evrak-ı Metrûkesi* (Ankara: Hayat Yayınları, 2016), 272-308.

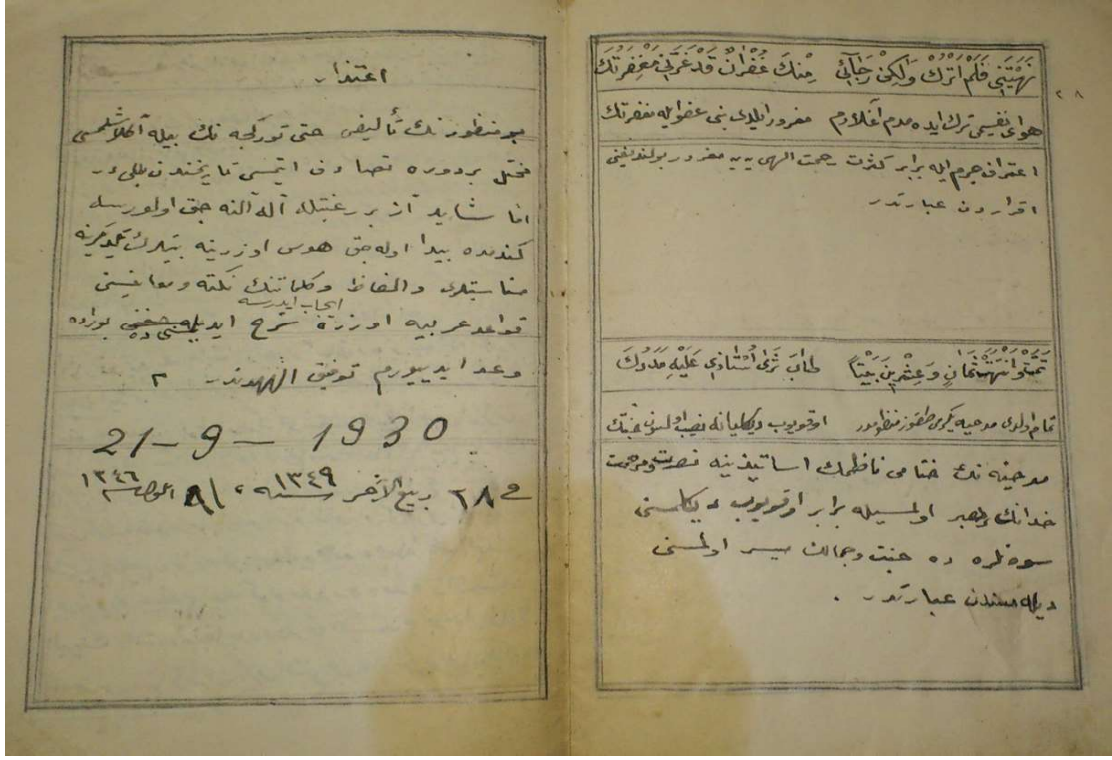
⁶ Gür, *Osmanlı Dönemi Of Ulemasından Zenolu Müderris Gürcizâde Ahmed Efendi ve Evrak-ı Metrûkesi*, 277-280.

Resim 1: Ömer Dursun Poyraz'a ait Kaside-i Müyessire'nin giriş bölümü

Resim 2: Ömer Dursun Poyraz'a ait Kaside-i Müyessire'nin ilk iki sayfası

Resim 3: Ömer Dursun Poyraz'a ait Kaside-i Müyessire'nin son iki sayfası

2. Hatırat

Ömer Dursun Efendi, 1972 senesinde hatıratını kaleme almaya başlamıştır. Varislerinin elinde olan bu eser hakkında bir çalışmada verilen bilgiler, eserin tarihi ve içerik değeri açısından ne derece zengin olduğunu hissettirmektedir. Ömer Dursun Efendi, *Hatırat*'ın baş tarafında kendisi, ailesi ve memleketi hakkında şu cümleleri kurmaktadır:

“Ben bir köylü çocuğuyum. Mahall-i veladetim, Trabzon vilayetinin Çaykara ilçesine bitişik Yukarı Hopşera köyüdür. Eski ismi Hopşera-i Ulya'dır. Yeniden aldığı isim Akdoğan; naşir-i ulum bayır bir yasadır. Köyün muarref mahallerinden bir cami-i şerif ile evlerimin arasında babam Poyrazoğlu Mahmud-ül visal vel hisal, annem Fatıma-tül mihal ven nihal cennet hatunu orada bulunan Firdevs-i aşıyan kabristanımızda medfundurlar. Rahmetullahi ve berekatuhu ve tecelliyatuhu aleyhima ve ala men ledeyhim ecmain. Velhamdulillahi rabbil alemin.

Benim elimin kalem tutmasının ve enisimin kitap olmasının onların müstecap duaları ve âlice-nap gayret ve himmetlerinin bir eseri olduğu inancındayım. Küçük ve büyük evlad-ü ahfadımda ne bir sefahat ve ne de bir şekavet mevcut değildir. Ne oyun meydanlarında ve ne sigara ve bira âlemlerinde görülmediler. Talim ve terbiye hayatı yaşayışındadırlar. Anne ve babamın mezarları ziyaretgah-ı benam olmak için değil, yahut kendimi methetmek için değil, hatta tezkiye-i nefis için de değil, belki bu yazıyı yazdığım ancak tahdis-i nimet ve şükran saikasından husule gelen bir galeyandır. İtiraf-ı huzurla kısaca bir beyan. Aşağı yukarı köylerimizi temsil eden insanlar fen, ilim ve irfan, sanat, maharet ve ferasette sıyandır.”

Dursun Efendi, Süleymaniye Medresesi'ndeki tahsil hayatını da hatıratında şu cümlelerle dile getirmektedir:

“Külliyenin revakları altında kalıyorduk. Her revakın altında ikişer öğrenci kalmaktaydı. Kaldığımız yerin sağında ve solunda iki yatak konacak büyüklükte bir sedir vardı. Kış mevsimi gelince, bir okka kömürü mangalda yakar, kor haline gelince içeriye alırdık. Yemeğimizi onunla pişirir, odamızı onunla ısıtırdık. Süleymaniye Camii'nin her sütunu etrafında ayrı bir ders okutulurdu.”⁷

Dursun Efendi'nin kullandığı ifadelerin tarihi ve içerik değeri kadar edebi yönü de dikkat çekmektedir. Sadece bu ifadeler bile onun zevk-i selim sahibi kalem ehl-i bir zât olduğuna, ayrıca mükemmel bir tasvir yeteneğine sahip olduğuna delâlet etmektedir.

Kaynakça

- Gür, Süleyman. *Osmanlı Dönemi Of Ulemasından Zenolu Müderris Gürcizâde Ahmed Efendi ve Evrak-ı Metrûkesi*. Ankara: Hayat Yayınları, 2016.
- Poyraz, Fatih. Son Devir Of- Çaykara Ulemasından Sıradışı Bir Portre: Ömer Dursun Poyraz (1880-1976). <https://www.caykaragazetesi.com/taninmis-kisiler/omer-dursun-poyraz-1880-1976-411/>. Erişim: 06 Ekim 2023.
- Yavuz, Yunus Vehbi. “Son Devir İslam Âlimlerinden Çaykaralı Hacı Hasan Efendi, Hayatı İlmi-Dini Şahsiyeti, Eserleri,” Birinci Kitap”, Hacı Hasan Efendi Külliyyatı-4, Çaykaralı Hacı Hasan Efendi İlme Hizmet Vakfı. İstanbul: Bayrak Matbaacılık, 2007.

⁷ Fatih Poyraz, Son Devir Of- Çaykara Ulemasından Sıradışı Bir Portre: Ömer Dursun Poyraz (1880-1976). <https://www.caykaragazetesi.com/taninmis-kisiler/omer-dursun-poyraz-1880-1976-411/>. Erişim: 06 Ekim 2023.